

מוטי רגב. סוציולוגיה של התרבות. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. 2011. 443 עמודים

אבי שושנה*

במאמר משנת 2009 שעוסק בתהליכי הקבלה וההפצה של הגותו של פייר בורדייה בישראל, מתארים המחברים, ליאור גלרנטר ואילנה סילבר (Glerner & Silber, 2009), את השפעתו המרכזית של פרופ' מוטי רגב בהקשר זה. ספרו של רגב, שכותרתו סוציולוגיה של התרבות, מוסיף ומלמד על השפעתו החשובה בפיתוח הסוציולוגיה של התרבות בישראל. ספר זה הוא ספר חובה לסטודנטים/ות ולחוקרים/ות שמתעניינים בחקר התרבות; הוא מציג סקירה תיאורטית מורכבת, מלווה בדוגמאות מרתקות – בעיקר מתחום הסוציולוגיה של האמנות – של מנגנוני ההשפעה של התרבות על חיי היומיום. ספר זה אינו מציג רק תיאוריות והתייחסויות קלאסיות לתרבות נוסח דורקהיים, ובר וגירץ, אלא גם מציג בהרחבה מחקרים עכשוויים – תיאורטיים ואמפיריים – שכתבו מובילי הסוציולוגיה של התרבות בארצות הברית (פול דימאג'יו, מישל למונט ואנט לורו). בכך חושף הספר את הסוציולוגיה הישראלית לאחת ההתפתחויות החשובות שחלו מאז אמצע שנות התשעים של המאה הקודמת בסוציולוגיה האמריקאית: העלייה המהירה והעקבית של חקר התרבות מנקודת מבט סוציולוגית (ראו בהקשר זה DiMaggio, 1997).

בספר שמונה פרקים: הפרק הראשון מונה גישות תיאורטיות קלאסיות מרכזיות שמגדירות את חקר התרבות בסוציולוגיה ומתארות את הקשר בין תרבות לתחומים מרכזיים בסוציולוגיה, כגון דת, מדע, ארגונים ועוד. הפרק השני עוסק באופן שבו פועלת התרבות ומעלה מושגים חשובים כמו סמיוטיקה, שיח וייצוג. מושגים אלה גם מציעים בסיסים מתודולוגיים לחקר התרבות ומתארים את הדינמיקות המשפיעות על כינון זהויות חברתיות. הפרק השלישי מפרט בהרחבה את הסביבות המוסדיות, ובראשן המדינה, של ייצור תרבות ואת המסגרות הארגוניות שהעשייה התרבותית, ובעיקר ייצור האמנות, מתרחשת בהן. הפרק הרביעי מעביר אותנו לעיסוק בתכנים התרבותיים באמצעות ניתוח יישומי של מושג התרבות בשדה התרבות הפופולרית, והפרק החמישי מתאר בהרחבה גישות ביקורתיות לחקר התרבות (החשיבה המרקסיסטית, אסכולת פרנקפורט ואסכולת בירמינגהם). הפרקים השישי והשביעי עוסקים בהגותו של פייר בורדייה ובחשיבותו הרבה לשדה הסוציולוגיה של התרבות. פרקים אלה מציעים תיאור נהיר וגדוש של מושגים חשובים כמו הביטוס, שדה, ייצור משמעות, היבדלות ומאבקי מיון. לצורך הבהרת המושגים הפרקים סוקרים מחקרים חשובים בחקר התרבות, כגון מחקריו של פול דימאג'יו העוסקים במערכות מיון אמנותי. הפרק השמיני עוסק בחיבור שבין גלובליזציה לתרבות ומתעכב על מושגים הזוכים לעיסוק נרחב בסוציולוגיה של ימינו בשנים האחרונות, כמו פוסט-קולוניאליזם, מקדונלדיזציה, היברידיזציה, ייחודיות תרבותית ודה-טריטוריאליזציה.

הדיונים העיקריים המוצעים בספר הם ארגוניים-מבניים ומבוססים על ניתוח של שדות תרבותיים, בעיקר מתחום האמנות. ניתוח חשוב זה לא רק מאפשר הבנה מעמיקה של

* המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת בר אילן

תהליכים תרבותיים, אלא גם יכול להניע מחקר ברמת המיקרו-תרבות שאינו מפותח דיו בסוציולוגיה הישראלית. רמת ניתוח זו, המכונה גם התפנית הקוגניטיבית בחקר התרבות של התרבות נוסח פוקו ובורדייה ומציעה להרחיב את הבנתנו בדבר הפנומנולוגיה של סיווגים תרבותיים בחיי היומיום (Lacy, 2007; Lamont, 2000). סוציולוגים אמריקאים של התרבות מציעים להתחקות בשיטות מחקר אינדוקטיביות אחר הכלכלה הקוגניטיבית של סיווגים ומאבקי מיון ואחר המשאים ומתנים שסובייקטים מנהלים עם הסיווגים והמאבקים הללו. אחת הקריאות המרכזיות של סוציולוגים אמריקאים עכשוויים חשובים היא לחבר בין הסוציולוגיה של התרבות לפסיכולוגיה חברתית (DiMaggio & Markus, 2010; Eliasoph, 2003; Lichterman, 2003; Rivera, 2010; Vaisey, 2009).

במסגרת זאת סוציולוגים של התרבות מחברים בין תרבות למעמד חברתי (Lamont, 2000), בין תרבות לרגשות (Swidler, 2001), בין תרבות לפרקטיקות של בריאות (Hall & Lamont, 2009), ובין תרבות להבחנות מעמדיות ולסלקציה בארגונים (Rivera, 2010). בד בבד, חשוב לזכור שאי אפשר להבין לאשורם את ההיבטים הפנומנולוגיים והפסיכולוגיים-החברתיים האלה של התרבות בלא להבין את הניתוח הארגוני-מוסדי של התרבות המוצע בספר. ספרו החשוב של פרופ' מוטי רגב מאפשר לנו אפוא לחקור מחקרים תרבותיים במגוון רמות ניתוח.

במאמר משנת 1990 מתארים למונט וותנו (Lamont & Wuthnow, 1990) את ההבדל בין סוציולוגיה צרפתית של התרבות לסוציולוגיה אמריקאית של התרבות. לדבריהם, הסוציולוגיה הצרפתית מדגישה את היחסים בין תרבות, אי שוויון וכוח, ואילו הסוציולוגיה האמריקאית מציעה כתיבה פרגמטית. במילים אחרות, הסוציולוגיה הצרפתית של התרבות (בהשפעת בורדייה) מדגישה איך מוסדות מבנים יחסים חברתיים באמצעות קביעת גבולות שמדירים קבוצות מגישה למשאבים ומגבילים סיכויי חיים של פרטים. הסוציולוגיה האמריקאית, לעומת זאת, מאופיינת באינדוקציה אמפירית שמדגישה את הדיאלקטיקה שבין מבנה לסוכנות ומציעה שרפרטוארים תרבותיים אינם אחידים אלא מגוונים וסותרים. ספרו החדש של פרופ' מוטי רגב מאפשר להתחיל את הדיון על הסוציולוגיה הישראלית של התרבות. אין לי ספק שהספר המקיף יזכה למקום של כבוד בתחום זה.

מקורות

- Brubaker, R., Loveman, M. & Stamatov, P. (2004). Ethnicity as cognition. *Theory and Society*, 33, 31–64.
- DiMaggio, P. (1997). Culture and cognition. *Annual Review of Sociology*, 23, 263–287.
- DiMaggio, P. & Markus, H. R. (2010). Culture and social psychology: Converging perspectives. *Social Psychology Quarterly*, 73, 347–352.
- Eliasoph, N. & Lichterman, P. (2003). Culture in action. *American Journal of Sociology*, 102, 217–251.

- Glerenter, L. & Silber, I. (2009). Bourdieu's reception in Israeli sociology. *Sociologica*, 3(1), 1–28.
- Hall, P. & Lamont, M. (2009). *Successful societies: How institutions and culture affect health*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lacy, K. (2007). *Blue-chip black: Race, class, and status in the new black middle class*. Berkeley: University of California Press.
- Lamont, M. (2000). *The dignity of working men*. Cambridge: Harvard University Press.
- Lamont, M. & Wuthnow, R. (1990). Betwixt and between: Recent cultural sociology in Europe and the United States. In G. Ritzer (Ed.), *Frontiers of social theory* (pp. 287–315). New York: Columbia University Press.
- Rivera, L. (2010). Status distinctions in interaction: Social selection and exclusion at an elite nightclub. *Qualitative Sociology*, 33(3), 229–255.
- Swidler, A. (2001). *Talk of love: How culture matters*. Chicago: University of Chicago Press.
- Vaisey, S. (2009). Motivation and justification: A dual-process model of culture in action. *American Journal of Sociology*, 114, 1675–1715.